

Стрелкова Ю.О.

*кандидат філософських наук, доцент,
Інститут дизайну, архітектури та журналістики,
Міжнародна академія управління персоналом*

ЕКЛЕЗИОЛОГІЯ ТА ІСТОРИЗМ У ТРАДИЦІЇ ДІАЛЕКТИЧНОЇ ТЕОЛОГІЇ

Питання співвідношення між рецепцією традиційного протестантського підходу до вчення про церкву та розумінням церкви та її служіння в історичному контексті є концептуально важливим, оскільки визначає не просто специфіку побудови церковної доктрини різними дослідниками в межах напряму діалектичної теології, а й сам характер її розуміння, тобто йдеться практично про кардинальну відмінність між так званим пауліністським і петриністським підходами (Ф.Х. Баур) до християнства, християнської церкви, специфіки сповіщення й Одкровення тощо. Зрозуміло, що діалектична теологія є, з деякими застереженнями, цілком пауліністським християнським віровченням. По-перше, починаючи з К. Барта та Р. Бульмана, особливого значення в її межах набувало вчення апостола Павла, зафіксоване в його посланнях, насамперед концепція апостола про виправдання вірою, котра завдяки М. Лютеру постала осердям протестантського вчення про спасіння, сотеріології, та Євангеліє від Луки на противагу Євангелію від Матвія. За Ф.Х. Бауром («Християнство та християнська церква перших трьох століть», 1853), саме в цих Євангеліях сформувалася антитеза пауліністського та петриністського підходів. По-друге, в діалектичній теології акцентується притаманний пауліністському баченню універсальний характер теології (на відміну від іудео-християнського контексту, характерного для петринізму).

Каменем спотикання для цих двох підходів є питання про вивищення або сотеріології, або церковної догматики та похідної від неї церковної ієрархії, вчення про таїнства, тобто акцентуація не просто внутрішніх або зовнішніх аспектів віри й культу, а побудова принципово відмінних світоглядних систем. При цьому відомо, що слідом за велетом Реформації М. Лютером К. Барт, Р. Бульман і навіть П. Тілліх з його доволі амбівалентним панентеїзмом приділяли велику увагу вченню про церкву та її розгортання в історії, але без абсолютизації формально-ритуального аспекту церковного побуту й богослужіння, яке інтерпретувалося в загальнопротестантському дусі як відступ від істини віри. Універсалізм («Нема юдея, ні грека, нема раба, ані вільного, нема чоловічої статі, ані жіночої, бо всі ви один у Христі Ісусі!» (Гал. 3:28)), кафолічність пауліністського підходу обумовила розуміння неоортодоксією як проблематики людського спасіння, так і вчення про церкву.

У К. Барта зазначений зв'язок між підходами до еклезиології та історизму в теології виявив себе повною мірою. Роль церкви в житті християнина і людини зокрема, з точки зору швейцарського теолога, визначається насамперед тим, як церква здійснює своє еклезиологічне служіння, розгортаючи тим самим християнську концепцію обрання в межах сотеріології, оскільки саме цим або

через це церква постає як «корабель», «скеля серед бурхливих вод» (послугуючись символікою ранньохристиянського тексту «Дідахе»), як вільна асоціація людей зі спільною метою спасіння через Слово Боже, через Христа. Бачимо, як у цьому комплексі проблем об'єднуються еклезіологія, сотеріологія, христологія та християнська антропологія К. Барта, причому не еклектично, а навколо фундаментальної пауліністської концепції «виправдання вірою», яка в Бартовому вченні про Христа набуває форми христомонізму, що тлумачиться як чи не єдиний приступний людині (як створеній істоті) варіант фідеїзму. З цим пов'язана проблематика спасіння та теодицеї в діалектичній теології. Саме тому в теології Карла Барта з її запереченням будь-якої природної теології і будь-якої релігії, заснованої на людському досвіді, та намаганням повернутися до базових принципів Реформації, доктрині церкви відводиться важливе місце. Відомим є парадоксальність теолога стосовно інтерпретації релевантної для будь-якої християнської теології з часів Оригена концепції апокатастасису, що полягав у різкому відмежуванні власної позиції Барта від цього вчення, яке, водночас, цілком відповідало й накладалося на імпліцитну внутрішню логіку його христології, в основі якої вчення про обрання, за яким в Ісусі Христі обране все людство і кожна окрема людина, а засуджено лише Спасителя.

Дійсно, свобода благодаті Божої в принципі нічим не може бути обмежена, а отже, вона має універсальний характер. Отже, апокатастасис не є механічним, автоматичним, всезагальним спасінням, а в кожному окремому випадку є таїнством і дивом Божої любові, обов'язково передбачаючи людський вибір на її, любові, основі. Неважко помітити, що така інтерпретація кореляції між ученням про обрання та апокатастасису передбачає не внутрішню логіку теологічних суджень і раціоналізм аристотелівсько-аквінатівської традиції, а фундаментальний аргумент протестантизму як парадигми – аргумент віри, яка відкидає концепцію релігії як спроби людини досягти Бога раціональними та формально-логічними засобами, а також будь-якими етичними, моральними, поведінковими й іншими системами знання про належне, які формуються в інтелекті раціонально і передбачають специфічні типи дискурсу – від теологічного до релігійно-побутового та ритуального. К. Барт практично намагається ствердити примат Божої Благодаті над засудженням людини за гріхи, що означає відмову від логічної послідовності теологічних роздумів у тій сфері, яка потребує лише віри, пропонуючи «залишити Богові» вирішення суперечностей людських, раціональних, включно з теологічними, конструкцій [1].

Підкреслимо, що, на нашу думку, парадоксальність сотеріології Барта лежить в основі його вчення про церкву, оскільки теолог апелює до традиційної дистинкції «видимої» та «невидимої» церкви, практично трансформуючи її. Слідом за М. Лютером, К. Барт це розрізнення, що виводиться із реформатської доктрини про предестинацію та вчення Августина, переосмислює, оскільки церква є дією і безперервною по-дією Бога, а не людським установленням. І у випадку, якщо невидима церква складається з усіх передвизначених, а видима церква – з охрещених, то церква загалом не може бути невидимою, бо в цьому випадку вона була б знецінена як така, оскільки єдина церква – тіло Христове.

Хоча Церква постійно терпить невдачі і впадає в помилки, вона свята, але тільки як Тіло Христове, як цілісність. Відповідно еклезія передбачає покликання (κλήσις), а також спілкування з Богом і в громаді (κοινωνία), а вони разом – специфічний християнський історизм як здійснення Задуму Божого в часі через громаду покликаних, тобто церкву як Тіло Христове: «...ми спираємося тут... на дійсність церкви: від κλήσις неминуче до εκκλησία» [2, с. 313]; церква, отже, є цілісною.

Список використаних джерел:

1. Бинцаровский Д. Учение К. Барта об избрании / Д. Бинцаровский // Реформатский взгляд [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.reformed.org.ua/2/626/Bintsarovskiy4>
2. Барт К. Церковная догматика. – Т. 3 / К. Барт. – М.: Издательство ББИ, 2014. – xliv + 695 с.